

Εργαστήριο 8ο

Αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο - I

Είναι συχνό φαινόμενο οι μαθητές οι οποίοι υφίστανται εκφοβισμό και βία στο σχολείο να υιοθετούν μη αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης, οπότε να διαιωνίζεται και τελικά να επιδεινώνεται η εις βάρος τους κατάσταση. Μια χαρακτηριστική αντίδραση, η οποία τις περισσότερες φορές αποδεικνύεται εσφαλμένη, είναι η προβολή αντίστασης από το θύμα, καθώς από τη μια πολλοί θύτες αντλούν ευχαρίστηση από έναν καλό καβγά, ενώ από την άλλη συχνά οι θύτες είναι πολύ ικανοί στη χειραγώγηση του συστήματος πειθαρχίας του σχολείου, πείθοντας πως είναι τα θύματα και όχι οι θύτες. Επίσης τα θύματα συνήθως επιλέγουν μια «λύση» που τους προσφέρει προσωρινή διέξοδο και ανακούφιση, χωρίς όμως να αποφέρει σημαντικά αποτελέσματα, ενώ παράλληλα οδηγεί και σε αλυσιδωτές παρενέργειες. Ενδεικτικές αντιδράσεις αυτού του τύπου είναι η απόσυρση από χώρους και η απομάκρυνση από δραστηριότητες με ιδιαίτερη σημασία για την κοινωνικοποίηση και την ψυχοκοινωνική υγεία του παιδιού.

Αντιδιαστολή των παραπάνω δυσλειτουργικών στρατηγικών αποτελεί η επιλογή δράσεων και συμπεριφορών οι οποίες θα οδηγούν σε αποτελεσματική ενεργητική αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας και όχι σε παθητική αποδοχή. Ένας τρόπος αντιμετώπισης που μπορεί να αποφέρει πολύ θετικά αποτελέσματα στην περίπτωση του λεκτικού εκφοβισμού είναι το χιούμορ. Μια ευφυής απάντηση ή η εκ μέρους του θύματος προσποίηση ότι δεν ενοχλείται, «γυρίζοντάς το στην πλάκα», είναι πολύ πιθανό να αποφύγει το θύτη ο οποίος επιδιώκει μια αντίδραση που να φανερώνει σύγχυση. Επιπροσθέτως, η σιωπηρή αντιμετώπιση, λόγου χάρη, όταν το θύμα αγνοεί το θύτη και συμπεριφέρεται σαν να μην υπάρχει, μπορεί να αποτελέσει και αυτή μια αποτελεσματική στρατηγική αντιμετώπισης του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο. Τέλος, ιδιαίτερα αποτελεσματική για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού είναι μια σθεναρή, όχι όμως βίαιη, αντίδραση εκ μέρους του θύματος το οποίο ορθώνει το ανάστημά του με ενεργητικότητα και δυναμισμό. Η αυτοπεποί-

θηση, η σταθερότητα και η σαφήνεια εκ μέρους του θύματος, χωρίς εκδηλώσεις θυμού, είναι πολύ πιθανό πως θα αναγκάσουν το άτομο που ασκεί τον εκφοβισμό και τη βία να σταματήσει.

Η διδασκαλία και, στη συνέχεια, η εκ μέρους των μαθητών χρησιμοποίηση αποτελεσματικών στρατηγικών αντιμετώπισης του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο αποτελούν κεντρικούς άξονες για την αντιμετώπιση του προβλήματος του εκφοβισμού. Στην παραπάνω κατεύθυνση, σε ένα πλαίσιο ολιστικής, πολυεπίπεδης παρέμβασης –όπου το σχολείο δε δρα μόνο εκπαιδευτικά αλλά παράλληλα λειτουργεί ως χώρος προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας– η ενεργητική εμπλοκή των εκπαιδευτικών αλλά και των γονέων μπορεί να επιφέρει πολύ θετικές επιδράσεις. Οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς μπορούν να αποτελέσουν τους συμμάχους των παιδιών στην προσπάθεια αντιμετώπισης του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο, υπό την πρωταρχική προϋπόθεση ότι φροντίζουν ώστε κανένα τέτοιο περιστατικό που υποπίπτει στην αντίληψή τους να μη συγκαλύπτεται ή αποσιωπάται, για κανένα λόγο. Οι μαθητές, από την πλευρά τους, είναι σημαντικό να μπορούν να ξεπεράσουν στερεότυπα, όχι μόνο σε λογικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο συναισθήματος, και να μη διστάζουν να μιλήσουν στους «μεγάλους» εξαιτίας της παγιωμένης αντίληψης πως η κοινοποίηση περιστατικών εκφοβισμού και βίας σε ενήλικες αποτελεί «κάρφωμα» και, επομένως, κατακριτέα συμπεριφορά. Η συνδρομή των ενηλίκων σε περιστατικά εκφοβισμού πρέπει να λειτουργεί βοηθητικά, δημιουργώντας ένα πλαίσιο ασφάλειας και αναφοράς, και όχι σαν εξουσία που συνδέεται με την επίκριση και την τιμωρία. «Μικροί» και «μεγάλοι» μπορούν και οφείλουν να είναι μαζί σε ένα κοινό μέτωπο που έχει ως στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο.

Στη συγκεκριμένη συνάντηση, η οποία έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές ώστε να αντιμετωπίζουν με αποτελεσματικό τρόπο τον εκφοβισμό και τη βία στο σχολείο, η αναφορά σε παραδείγματα ανθρώπων με υψηλή δημοφιλία μεταξύ των μαθητών, οι οποίοι είχαν πέσει θύματα εκφοβισμού και βίας κατά τη διάρκεια των μαθητικών τους χρόνων, μπορεί να λειτουργήσει με πολύ θετικό τρόπο. Όλοι οι άνθρωποι, αλλά πόσω μάλλον τα παιδιά, εξαιτίας της αναπτυξιακής φάσης στην οποία βρίσκονται, έχουν την ανάγκη υγιών προτύπων για να μπορέσουν να εμπλουτίσουν την ταυτότητά τους. Άνθρωποι που έχουν βρεθεί στη θέση του θύματος, οι οποίοι κατάφεραν να επεξεργαστούν και να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τη συγκεκριμένη αρνητική εμπειρία, αποτελούν θετικά πρότυπα για τους μαθητές, δίνοντας το παράδειγμα της δημιουργικής εξέλιξης, παρά τη δύσκολη και μειονεκτική θέση στην οποία περιήλθαν σε κάποια φάση της ζωής τους.

Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στη διαδικασία που θα ακολουθηθεί για την προσέγγιση όλων των παραπάνω θεματικών. Είναι σημαντικό να μην υπάρχει απλή παράθεση απόψεων αλλά βαθιά κατανόηση ως απόρροια των δραστηριοτήτων της συνάντησης, ακολουθώντας μια μαιευτική πορεία, η οποία θα δώσει σχήμα και μορφή στις εμπειρίες, στα συναισθήματα και στα βιώματα των μαθητών.

A. ΣΤΟΧΟΙ

1. Να ευαισθητοποιηθεί και να κινητοποιηθεί η μαθητική κοινότητα τόσο σε επίπεδο συναισθηματικό, όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς σε σχέση με περιστατικά εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.
2. Να προταθούν από τους μαθητές αποτελεσματικοί τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος.
3. Να συζητηθεί ο ρόλος των συμμαθητών, των δασκάλων και των γονέων σε περιστατικά εκφοβισμού και βίας.
4. Να δοθεί έμφαση στο ότι η κοινοποίηση τέτοιων περιστατικών εκ μέρους των μαθητών δεν αποτελεί «κάρφωμα».

B. ΜΕΘΟΔΟΣ

1. Βιωματική διαδικασία ευαισθητοποίησης σε σχέση με τη σημασία και τους τρόπους αντιμετώπισης του εκφοβισμού και της βίας, σε ατομικό και σε ομαδικό επίπεδο.
2. Εμπλουτισμός της ταυτότητας των παιδιών μέσω της προβολής υγιών προτύπων με στόχο την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο.
3. Ενεργητική διαλεκτική διαδικασία σε σχέση με την αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος.

Γ. ΥΛΙΚΑ – ΜΕΣΑ

1. Σχολική τσάντα που θα περιλαμβάνει βιβλία, τετράδια, μολύβια, μαρκαδόρους. Είναι σημαντικό κάποια από τα βιβλία ή τα τετράδια να είναι σκισμένα και γενικότερα η τσάντα να μην είναι σε καλή κατάσταση, δίνοντας την εικόνα πως ο κάτοχός της έχει πέσει θύμα εκφοβισμού και βίας στο σχολείο.
2. Χρωματιστά χαρτόνια, σελίδες Α4.
3. Μαρκαδόροι.
4. Ψαλίδια.

Δ. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Δραστηριότητα 1n – Εισαγωγή

5'

Ο εκπαιδευτικός κάνει μια εισαγωγή και σύνδεση με το προηγούμενο Εργαστήριο και κάποιοι μαθητές αναλαμβάνουν να υπενθυμίσουν τις δραστηριότητες της προηγούμενης συνάντησης, η οποία είχε ως θέμα τις επιπτώσεις του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο. Στη συνέχεια συζητούν για τους στόχους και για το τι ακριβώς θα ακολουθήσει σε αυτό το Εργαστήριο. Τέλος, ο εκπαιδευτικός υπολογίζει και τους χρόνους που θα χρειαστούν για κάθε δραστηριότητα.

Δραστηριότητα 2n

15'

Ο εκπαιδευτικός αφήνει τη σχολική τσάντα, η οποία περιγράφεται στην ενότητα «Υλικά – Μέσα» του συγκεκριμένου Εργαστηρίου, στο κέντρο του χώρου, δίνοντας παράλληλα ορισμένες πληροφορίες. Πιο συγκεκριμένα, εξηγεί στους μαθητές ότι αυτή η τσάντα ανήκει σε ένα παιδί το οποίο ήταν μαθητής του σχολείου και έχει πέσει θύμα εκφοβισμού και βίας στο σχολείο. Στη συνέχεια ζητά από τους μαθητές να κοιτάξουν την τσάντα του παιδιού, τα πράγματά του και να κάνουν σκέψεις σχετικά με το συγκεκριμένο παιδί. Ενδεικτικά, τους δίνει ορισμένες θεματικές συζητήσεις, όπως (α) ποιος και με τι τρόπο τον εκφόβισε, (β) ποια είναι τα συναισθήματα του συγκεκριμένου παιδιού, (γ) πώς θα μπορούσε να έχει βοηθήσει τον εαυτό του, (δ) οι συμμαθητές και οι φίλοι θα μπορούσαν να το είχαν βοηθήσει και με τι τρόπο, (ε) μπορούν, έστω και τώρα, να το βοηθήσουν, (στ) η ομάδα των συμμαθητών μπορεί να κάνει κάποιες ενέργειες για να προστατεύσει μαθητές από μελλοντικά επεισόδια εκφοβισμού και βίας στο σχολείο, (ζ) οι γονείς του παιδιού και οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να βοηθήσουν με κάποιο τρόπο.

Δραστηριότητα 3n

15'

Ο εκπαιδευτικός ρωτά τους μαθητές να αναφέρουν αν γνωρίζουν παραδείγματα ατόμων τα οποία κατά τη διάρκεια των μαθητικών τους χρόνων είχαν πέσει θύματα εκφοβισμού και τώρα είναι άτομα δραστήρια, δημιουργικά, με υψηλή δημοτικότητα. Στην περίπτωση που οι μαθητές δε γνωρίζουν τέτοια άτομα, ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικό να δώσει ο ίδιος παραδείγματα εμπλουτίζοντας και ανατροφοδοτώντας τη συζήτηση. Ενδεικτική περίπτωση αποτελεί ο γνωστός ποδοσφαιριστής David Beckham, ο οποίος κατά τη διάρκεια των μαθητικών του χρόνων είχε πέσει θύμα σχολικού εκφοβισμού (ενδεικτικό σχετικό υλικό για την πληροφόρηση του εκπαιδευτικού παρέχεται στο τέλος του Εργαστηρίου). Μέσα από την παραπάνω διαδικασία είναι θετικό να διατυπώσουν οι μαθητές με ενεργητικό τρόπο τις σκέψεις τους σχετικά με το νόημα των παραπάνω περιπτώσεων και το μήνυμα που απορρέει από αυτές. Ειδικότερα, χρειάζεται να υπογραμμιστεί ότι το πρόβλημα του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο μπορεί να αντιμετωπιστεί και ότι αυτός που εκφοβίζεται μπορεί να τα καταφέρει καλά στη ζωή του. Ο εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές να φανταστούν τους τρόπους με τους οποίους αυτό το πρόσωπο κατάφερε να αντιμετωπίσει τον εκφοβισμό (είχε αυτοπεποίθηση, στόχους, πολλούς φίλους, χιούμορ κτλ.).

Δραστηριότητα 4n

25'

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να φανταστούν ένα παιδί που εκφοβίζεται. Στη συνέχεια μοιράζει χρωματιστά χαρτόνια και τους ζητά να σχεδιάσουν από μία πατούσα και να την κόψουν περιμετρικά. Κάθε παιδί καλείται να γράψει από μία συμβουλή προς το θύμα (σε β' ενικό πρόσωπο) για το πώς θα μπορούσε να αντιμετωπίσει το πρόβλημά του. Στη συνέχεια μέσα από ομαδική συζήτηση γίνεται διαβάθμιση των συμ-

βουλών ανάλογα με το τι θα μπορούσε να γίνει ως πρώτο βήμα, τι ως δεύτερο κ.ο.κ. Τα διαβαθμισμένα «βήματα του θύματος για την αντιμετώπιση του προβλήματος» μπορούν να συγκεντρωθούν σε ένα μεγάλο χαρτόνι που θα αναρτηθεί μέσα στην τάξη.

Σημείωση: Για τη διαβάθμιση των βημάτων αντιμετώπισης του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο ο εκπαιδευτικός είναι χρήσιμο να αναγνώσει προσεκτικά τόσο την εισαγωγή του Εργαστηρίου, όσο και το σχετικό κεφάλαιο της εισαγωγής του εγχειριδίου.

Δραστηριότητα 5n

20'

Ο εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης του εκφοβισμού στην υποθετική περίπτωση που το κάθε παιδί ήταν διευθυντής του σχολείου για μία μέρα. Οι μαθητές θα γράψουν τις προτάσεις τους σε ένα φύλλο χαρτί και στη συνέχεια, αφού ολοκληρωθεί η παραπάνω διαδικασία από όλους τους μαθητές, το κάθε παιδί θα διαβάσει τις δικές τους ιδέες και ο εκπαιδευτικός θα τις μεταφέρει στον πίνακα. Ακολουθεί συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών, στην οποία ο εκπαιδευτικός έχει το συντονιστικό ρόλο, χωρίς όμως να περιορίζει την αυτενέργεια των μαθητών. Το σύνολο των προτάσεων που θα προκύψουν είναι χρήσιμο να δοθούν από τους μαθητές με τη μορφή φυλλαδίων στο συμβούλιο των καθηγητών, στο σύλλογο γονέων και κδεμόνων, σε μαθητές άλλων τάξεων. Επίσης θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα πανό και να αναρτηθεί σε κάποιο κατάλληλο χώρο του σχολείου.

E. ΣΥΝΟΨΗ – ΚΛΕΙΣΙΜΟ

10'

Τελειώνουμε τη συνάντηση με ομαδική συζήτηση και ζητάμε από τα παιδιά να την αξιολογήσουν. Ρωτάμε τα παιδιά: «Τι σας άρεσε περισσότερο από αυτά που κάναμε σήμερα, τι δε σας άρεσε ή τι σας δυσκόλεψε, πώς θα χαρακτηρίζατε τη σημερινή μας δουλειά;»

Ο εκπαιδευτικός εκφράζει και αυτός τη δική άποψη, σκέψη, συναίσθημα.

Ανανεώνουμε το ραντεβού μας για την επόμενη συνάντηση ενημερώνοντας εν συντομία τα μέλη της ομάδας για τις δραστηριότητες της επόμενης συνάντησης, η οποία θα έχει ως κεντρικό άξονα την «Αντιμέτωπιση του εκφοβισμού και της βίας στο σχολείο - II: η δύναμη της ομάδας».

(Δραστηριότητα 3η)

Διασημότητες που έχουν πέσει θύμα εκφοβισμού.

Ενδεικτικό υλικό για ενημέρωση του εκπαιδευτικού

David Beckham:

«Εκφοβιζόμουν στο σχολείο».

Ο star του ποδοσφαίρου μπορεί να είναι τώρα ο πιο cool τύπος στον πλανήτη, αλλά ως παιδί είχε πέσει θύμα εκφοβισμού. Από πολύ νωρίς ο μικρός Beckham είχε μόνο το ποδόσφαιρο στο μυαλό του. Αυτό όμως τον έκανε πολύ διαφορετικό από τους συμμαθητές του, καθώς τα περισσότερα αγόρια της ηλικίας του δεν έχουν συγκεκριμένους στόχους. Ο ίδιος ο Beckham περιγράφει: «Όταν ήμουν δεκαέξι ετών, είχα πειρασμούς. Οι φίλοι με καλούσαν να πάω μαζί τους μέχρι το γωνιακό μαγαζάκι, να πάρουμε ένα μπουκάλι cider και να μείνουμε έξω όλη τη νύχτα. Εγώ όμως ήθελα να μείνω μέσα, να παρακολουθήσω τον αγώνα της ημέρας και να προετοιμαστώ για τον αγώνα της Κυριακής». Οι συμμαθητές του αυτό το θεωρούσαν θηλυπρεπές, γι' αυτό και τον ταλαιπωρούσαν. Εκείνος όμως τους αγνοούσε, μένοντας αφοσιωμένος στο στόχο του. Ο Beckham αναφέρει στην *Guardian* ότι επειδή είχε αρχίσει τον αθλητισμό από πολύ μικρός, δεχόταν συμπεριφορές εκφοβισμού από τους άλλους: «Επειδή δεν έβγαινα έξω μαζί τους το Σαββατοκύριακο, τη Δευτέρα στο σχολείο με κορόιδευαν λέγοντας "έμεινες μέσα και έπαιζες ποδόσφαιρο". Πριν από ένα χρόνο όμως συνάντησα τυχαία κάποιους από αυτούς και ήθελαν να έρθουν να με δουν να παίζω στη Μαδρίτη».

Η Rihanna εκφοβιζόταν εξαιτίας του χρώματος του δέρματός της.

Η πανέμορφη τραγουδίστρια Rihanna αποκάλυψε πως σε όλη την παιδική της ηλικία υπέφερε εξαιτίας συμπεριφοράς φυλετικής διάκρισης εις βάρος της. Περιέγραψε στο περιοδικό *InStyle* ότι οι συμμαθητές της την κακομεταχειρίζονταν έως το γυμνάσιο επειδή το δέρμα της είχε πιο ανοιχτή απόχρωση από τη δική τους. «Το να έχω πιο ανοιχτόχρωμο δέρμα δεν ήταν πρόβλημα στο σπίτι μου. Όμως έγινε πρόβλημα όταν πήγα στο σχολείο. Αυτό με μπέρδεψε πολύ στην αρχή», λέει η εικοσάχρονη. «Η παρενόχληση συνεχίστηκε έως την τελευταία μέρα του δημοτικού».

